

Araştırma

KURUM BAKIMI DENEYİMİ OLAN KADINLARIN ÇOCUKLUK DÖNEMİ KURUM YAŞANTILARI: NİTEL BİR ÇALIŞMA

Institutional Life Experiences of Childhood of the Women who Experienced Institutional Care: A Qualitative Investigation

Aybüke YURTERİ TİRYAKİ*
Gülen BARAN**

*Arş.Gör. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü
**Prof.Dr. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

ÖZET

Bu çalışmada kurum bakımı deneyimi olan kadınların kurum yaşantılarının anlaşılması amaçlanmıştır. Nitel araştırma deseni kullanılan bu çalışmada kartopu (zincirleme) örnekleme yöntemi ile seçilen 14 kurum bakımı deneyimi olan kadın çalışmaya dahil edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda, katılımcılara ilişkin demografik bilgiler ve ku-

rum yaşantısına yönelik bilgiler olmak üzere iki bölümden oluşan toplam 17 soru yer almaktadır. Araştırmaya dahil edilen kadınlarla yapılan görüşme sonuçları analiz edilerek temalar ve alt temalar oluşturulmuş, her bir alt temada yer alan katılımcı kodları belirlenmiş, belirlenen her bir alt temaya ilişkin görüş bildiren katılımcılara ait frekanslar verilmiş ve bulgular doğrudan alıntılar yapılarak aktarılmıştır. Araştırma sonucunda, kuruma gelme yaşının sıfır-üç yaş aralığında yoğunlaştığı, toplam kalış süresinin de çoğunlukla 16 yıl ve üzerinde olduğu görülmüştür. Katılımcıların kurum bakımı altına alınma nedenleri incelendiğinde; ekonomik ve toplumsal etmenlerin önemli belirleyiciler olduğu dikkati çekmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sözcükler: Kurum Bakımı

ABSTRACT

This study aims to get understanding women who had experienced institutional care. 14 institutional care experienced women were involved in this study that was used a qualitative research pattern and they were chosen by snowball sampling method. The questionnaire which was prepared by researchers, was used in the semi structured interviews. The questionnaire consists of 17 questions in two parts about demographical and institutional life information of the participants. The themes and subthemes were created by analyzing the results of interviews, the participant codes were determined for every subthemes. The frequencies of participants who delivered their opinions about each subtheme, was calculated and results were explained by direct quotations. The research shows that, acceptance to the institution has been mostly between 0-3 ages and total length of institutionalization has usually been 16 years or more. When the reasons of participant women's needs to the institutional care were analyzed, economical and social factors come into prominence as major determiners.

Keywords: Institutional Care

GİRİŞ

Toplumun temelini oluşturan ailenin üreme, eğitim, sosyalleşme, güvenlik, koruma gibi pek çok işlevi olduğu bilinmektedir. Özellikle sanayileşme ile birlikte ailenin bazı işlevleri kurumlar tarafından üstlenilmekle birlikte, çocukların bakım, eğitim, sosyalleşme, psikolojik gereksinimlerinin karşılanması ve kültürel değerlerin aktarımı gibi pek çok işlevi de önemini korumaktadır. Bu çerçevede, ailesi yanında kalan ve kurum bakımı altında olan çocukların karşılaştırıldığı çalışmalarda bireylerin sağlıklı bir aile içerisinde gelişmeleri ve yetişmelerinin önemi vurgulanmakta ve aile işlevlerinin sağlıklı bir bütünlük ve beraberlik içinde yerine getirilmesinin çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu etkileri belirtilmektedir (Adak, 2005; Bulut ve Özdemir 1998; Erath ve ark., 2000; Özabacı, 2004).

Toplumun çekirdeği olan ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlamakta ve doğumdan sonra da devam etmektedir. Ailenin varlığı, bireyin gelişim sürecinde ilk ve kalıcı etkiye sahip olan en önemli faktördür. Sağlıklı bir aile ortamı, bireyin kendilik algısının oluşumunda, diğer bireylere karşı tutum ve davranışlarının gelişiminde ve çeşitli sosyal becerilerin kazanılmasında önemli etkiye sahiptir. Her çocuğun öncelikli ihtiyacı, sağlıklı bir aile ortamı içerisinde büyüme ve gelişme imkânına sahip olabilmektir. Ancak yoksulluk, aile içi sorunlar, anne babanın sağlık problemlerinin olması, annenin ya da babanın ölümü, ihmal ya da istismar gibi pek çok nedenden dolayı anne babalık görevleri yeterince yerine getirilemediğinden, çocuklar korunmasız hale gelebilmektedir. Aile, bireylerinin her türlü gereksinimlerini karşılama görevini yerine getirirken, içsel veya dışsal etkenlerle

temel işlevlerini yerine getirmekte zaman zaman zorluklarla karşılaşabilir. Bu travmatik deneyimler sonucunda ise çocuklar devlet tarafından koruma altına alınmaktadırlar (Browne ve Lynch, 1999; Dizman ve Gürsoy, 2005; Doğan, 1998; Erol ve Şimşek, 2007).

Kurumlar, ailelerden hem organizasyon, hem de katılımcıların rolleri bakımından farklılaşmaktadır. Bir müdür tarafından yönetilen kurumlar korunmaya muhtaç çocuklar için hazırlanmış özel ortamlardır (Sloutsky, 1997). Kurum bakımı, az sayıda personelin çalıştığı, otoriter bir disiplin ve merkeziyetçi bir yönetim tarzı ile yönetilen toplu bakım şeklidir. Kurumlarda sağlık, hijyen ve beslenme gibi fiziksel ihtiyaçların karşılanılmasına odaklanıldığı, sosyal ve duygusal gelişime yönelik ihtiyaçların karşılanmasında yetersizlikler olduğu belirtilmektedir (Muhamedrahimov ve ark., 2004). Çocuklar yakın, sıcak ve süreklilik gösteren, bakım veren bir yetişkin ilişkisinden yoksundur (Wolff ve Fesseha, 1999). Kurum bakımı altındaki çocukların farklı alanlardaki gelişim düzeylerini saptamaya yönelik yapılan çalışmalarda; çocukların kronolojik yaşlarına göre gelişimsel gerilikler olduğu, özellikle duygusal ve davranışsal sorunların, aile yanında büyüyen çocuklarla karşılaştırıldığında daha fazla saptandığı görülmektedir. Ayrıca kuruma erken yerleştirilme ve kurumda kalma süresinin uzunluğunun, olumsuz etkilenmeyi arttırdığı belirtilmektedir (Bowlby, 1988; Ekşi, 2004; Fisher ve ark., 1997; Kaler ve Freeman, 1994; Kools ve Kennedy, 2003; Maclean, 2003; McCann ve ark., 1996; Roy, Rutter ve Pickles, 2004; Rushton ve Minnis, 2002; Sloutsky, 1997). Yapılan çalışmalarda görülen olumsuz etkilerin, bu yoksunluğa dayandırıldığı

görülmektedir. Kim, Shin ve Traut' un (2003), kurum bakımı altındaki yeni doğanların gelişimini gözlemledikleri araştırmalarında, deney grubundaki bebeklere her gün on beş dakikada bir bakıcı tarafından birebir ilgi gösterilmiş ve araştırma sonunda bu bebeklerin kontrol grubundaki bebeklere göre ağırlıklarının daha fazla arttığı bulunmuştur. Taneje ve arkadaşlarının (2004) yürüttüğü bir çalışmada ise, kurum bakımı altındaki çocukların psikomotor gelişim geriliklerinin, uygulanan oyun programı ile geliştirilmesi amaçlanmış ve çalışma sonunda psikomotor becerilerde ilerleme gözlemlenmiştir.

Kurum bakımı, çocukların duygusal gelişimleri üzerinde de olumsuz ve kalıcı etkiler bırakabilmektedir. Şimşek, Erol ve Öztop (2008) tarafından yapılan kurumlarda büyüyen ve ailesi yanında kalan çocukların karşılaştırıldığı çalışmada, daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi, kurum bakımının duygusal ve davranışsal gelişimi olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yetersiz ego gelişimi nedeniyle yas ve üzüntünün çocukluk döneminde görülemeyeceğini savunanlar olmakla birlikte, alanyazında kurum bakımı altındaki çocukların yas ve üzüntüyü yaşadıkları, yas sürecine ilişkin belirtilerin gelişim özelliklerine göre farklılaşmakla birlikte pek çok çocukta gözlemlenebildiği belirtilmektedir (Bretherton, 1992; Dowdney, 2000). Travmaya uğramış ve kurumda yaşayan çocukların ruh sağlığı açısından daha fazla risk altında oldukları vurgulanmaktadır (Ajdukovic ve Ajdukovic, 1993).

Kurum bakımı altında olan çocuklara yönelik ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalarda bu yoksunluğun kısa vadede olduğu gibi, uzun vadede de çocuğun gelişim alanları üzerinde

olumsuz etkisini gösterebileceği belirtilmektedir (Başgül ve ark. 2009; Çetin, 2008; Dizman ve Gürsoy 2005; Erol, 2004; Erol ve Şimşek 2007; Gunnar, Bruce ve Grotevant, 2000; Lieberman, Silverman ve Paw, 2000; Maclean 2003; Roy, Rutter ve Pickles, 2000; Schmid ve ark., 2008; Şimşek, Erol ve Öztop, 2008; Tarren-Sweeney, 2008; Yörükoğlu, 2003).

Bireyin yaşamdan doyum sağlaması, işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi öncelikle aile ortamında sağlanır. Ailenin sağlamış olduğu yaşantılar ve sunduğu modeller, çocuğun olumlu sosyal davranış ve değerler geliştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2001). Aile birey için toplum ve yaşam arasında köprü görevini üstlenmekte, sağlıklı birey olmanın sağlıklı aile işlevleri ile mümkün olabileceği belirtilmektedir (Bulut, 1993; Wecheselberg & Puyn, 1993). Gerek toplumsal, gerekse aile düzeninin sağlanmasında eşlerin birbirini tamamlayan ve uzmanlaşmış rolleri yanında, erkeğin araçsal rolü, kadının da dışavurumsal rolü üstlenmesi gerektiği üzerinde durulmakta ve cinsiyet hiyerarşisinin varlığı vurgulanmaktadır. (Parsons, 1972). Kadının değeri ve kadına yönelik davranışlar, aile ve toplum içindeki yeri ve önemi, kadından beklenenler her toplum ve kültürde farklılıklar göstermektedir. Ancak her toplum ve kültürde kadınlardan beklenen sabırlı, anlayışlı olmaları, evi çekip çevirmeleri, insan ilişkilerini düzenlemeleri gibi ortak özellikler de bulunmaktadır (İmamoğlu, 1991; Ecevit, 2003). Bu doğrultuda kadının aile ve toplumdaki yeri, önemi, sorumlulukları düşünülerek, araştırmanın çalışma grubu olarak kadınlar seçilmiştir.

AMAÇ

Ülkemizde kurum bakımı altında olan çocuklarla ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların büyük bir kısmı, çocukların kurum yaşantısı geçirdikleri süreçte gerçekleştirilmiş ve çocukların farklı alanlardaki gelişimleri çeşitli test ve ölçeklerle incelenmiştir. Kurum yaşantısının birey üzerindeki etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyen, nitel desende, özellikle de geçmişe dönük çalışmalar yapılmadığı dikkati çekmektedir. Bu nedenle bu çalışma çocukluk döneminde kurum yaşantısı geçirmiş olan kadınlar üzerinde gerçekleştirilmiş, kadınların kurum yaşantılarının anlaşılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu (zincirleme) örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu kurum bakımı deneyimi olan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu (zincirleme) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilme nedeni; zengin bilgi kaynağı olabilecek bireylerin saptanmasına olanak sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacı ulaştığı ilk anahtar kişiye çalışmanın amaçları ve süreç hakkında bilgi vererek, diğer kişilere anahtar kişi arayıcılığıyla ulaşmıştır. Ulaşılan

kişiler arayıcılığıyla da yeni kişilere ulaşılmıştır. Toplam kurum deneyimi olan kadına ulaşılmış, araştırmaya katılmayı kabul eden 14 kadın çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma öncesinde, tüm katılımcılarla araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgi vermek amacıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiş, katılımcıların çalışma ile ilgili soruları cevaplandırılmıştır. Bu şekilde, araştırmacı ve katılanlar arasında güven ilişkisi kurulmuştur.

Çalışmaya, Ankara il merkezinde yaşayan, evli ve en az beş yıl kurum deneyimi olan yetişkin kadınlar dahil edilmiştir. Bu doğrultuda kurum bakımı deneyimi olan 14 kadın ile gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara çalışmanın amacı ayrıntılı olarak anlatılmış, rızaları alınmış, etik ve gizlilik ilkelerine özen gösterilmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan kurum bakımı deneyimi olan 14 kadına ilişkin demografik bilgiler Tablo.1'de sunulmuştur.

Tabloda araştırmaya katılan kadınların yaşlarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Yedisi 37, üçü 36, üçü 35 ve biri 38 yaşındadır. Çalışma grubunun kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuş olması nedeniyle, araştırmaya katılan kadınların kurum bakımı yaşantılarını aynı dönemde geçirmiş olmaları sebebiyle yaşları da birbirine yakın çıkmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan kadınların hepsi evlidir.

Araştırmaya katılan kadınların öğrenim düzeylerine ilişkin dağılım incelendiğinde; çoğunluğun lise ve üzerinde (n=10) öğrenim düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Üç kadın ortaokul, bir kadın ise ilkokul mezunudur. Yüceer'in (2012) kurum bakımı deneyimi olan

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Kadınlara İlişkin Demografik Bilgiler

DEMOGRAFİK BİLGİLER					
Yaş	Frekans	Katılımcı Kodu	Öğrenim Düzeyi	Frekans	Katılımcı Kodu
35	3	K4, K5, K7	İlkokul mezunu	1	K2
36	3	K6, K8, K9	Ortaokul mezunu	3	K4, K5, K11
37	7	K1, K2, K10, K11, K12, K13, K14	Lise mezunu	6	K1, K7, K8, K9, K12, K13
38	1	K3	Üniversite mezunu	4	K3, K6, K10, K14
Çalışma Durumu	Frekans	Katılımcı Kodu	Çocuk Sayısı	Frekans	Katılımcı Kodu
Çalışıyor	13	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K11, K12, K13, K14	1 çocuk	3	K3, K1, K14
			2 çocuk	6	K4, K8, K9, K10, K11, K13,
Çalışmıyor	1	K8	3 ve daha fazla çocuk	5	K1, K2, K6, K7, K12

bireylerin evlilik uyumlarını incelediği çalışmada da katılanların %88' inin öğrenim düzeyi lise ve üniversitedir. Koruma altına alınan çocukların bakım ve eğitimlerinin devlet tarafından sağlanmasının bu oranı arttırdığı düşünülebilir. Kadınların büyük bir çoğunluğu (n=13) çalışmaktadır. Çocuklar hakkında verilen koruma kararları, kurum bakımından sonra yüksek öğrenime devam etmiyorlar ise 18 yaş itibari ile kalkmaktadır ve hayatlarını sürdürmeleri için çalışmaları gerekmektedir. Aile yanına dönen çocuklar da da ekonomik sıkıntılardan dolayı çalışmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Lise ve

üniversite öğrenimlerini tamamlayan kadınların tamamının meslek lisesi mezunu olduğu dikkati çekmektedir. Meslek lisesi tercihinin, kolay iş bulma düşüncesi ile gerçekleştirildiği düşünülebilir. Ayrıca araştırmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu kamu kurum ve kuruluşlarında (n=12) çalışmaktadır. Kurum bakımından sonra verilen destekler düşünüldüğünde, gençlerin işe yerleştirilmesine yönelik uygulamalar mevcuttur. **Ülkemizde kurum bakımı altındaki çocuklara verilecek hizmetler kanun ve yönetmeliklere dayanmaktadır. Bu hukuki düzenlemeler kurum bakımı**

sonrasında çocukların belirlenen oranlarda kamu kurumlarında işe yerleştirilmelerini kapsamaktadır. Kadınların belirli niteliklerde olmasının bu bulguyu sağladığı düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan kadınların çocuk sayılarına bakıldığında; kadınların bir kısmının (n=6) iki çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Kadınların beşi üç ve üzeri, üçü ise tek çocuk sahibidir. Üç ve üzeri çocuk sahibi olan kadınların eşlerinin daha önceki evliliklerinden olan çocuklarını da sayıya dahil ettikleri görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Kurum bakımı deneyimi olan kadınların kurum yaşamlarına yönelik düşüncelerinin ortaya konmasının amaçlandığı çalışmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında kullanılan görüşme formu, katılımcılara ilişkin demografik bilgiler ile kurum yaşantısına yönelik soruları kapsamaktadır. Demografik bilgiler yaş, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı, çalışma durumuna yönelik bilgileri, görüşme formu ise kuruma gelme yaşı, kuruma geliş nedeni, kuruma ilk geldikleri gün neler hissettikleri, kurumda yaşadıkları problemler, kurumda arkadaşlarıyla olan ilişkileri, kurumdaki yetişkinlerle olan ilişkileri, kurumda kalma süresi, kurumdayken aile ile görüşme durumu, görüşülen aile bireyi, kardeşlerin durumu, kurumdan ayrılma yaşı, kurumdan ayrıldıktan sonra aile ile görüşme durumu, kurumdan ayrıldıktan sonra kalınan yere yönelik bilgileri içermektedir. Görüşme formu anahtar kişi ile pilot görüşme yapıldıktan sonra soruların açık ve anlaşılır olup olmadığının incelenmesi istenmiş, geri bildirimler

doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir. Anahtar kişi araştırmacının ana kitlesi içinde yer alan ve araştırmacıların ulaşabildiği ilk kişidir.

Veri Toplama Süreci

Görüşmeler isteyen katılımcılarla kendi evlerinde, istemeyen katılımcılarla ise evleri dışında gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılardan ses kaydı için onay istenmiş, ancak onay vermemeleri sebebiyle görüşmelerin dijital ses kayıtları alınamamıştır. Görüşmedeki sorular konuşma dili ile sorulmuştur. Görüşme esnasında araştırmacı, sorulara verilen tüm cevapları herhangi bir değişim ve düzeltme olmaksızın yazılı olarak kayıt altına almıştır. Görüşmeler yapılırken gerekli durumlarda, sorular içeriği değiştirilmeksizin farklı yollarla tekrar sorulmuş, örnek vermeleri istenmiştir. Görüşmeler bir saat 40 dakika ile dört saat arasında sürmüştür. Araştırma verileri, Mayıs ve Ekim 2012 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmeler tamamlandıktan sonra yazılı sırasına göre numaralandırılarak ve kod verilerek (K1, K2, vb.) yazıya dökülmüştür. 14 görüşmeden 2146 satırdan oluşan 64 sayfalık veri elde edilmiştir. Veriler betimsel analiz kullanılarak temalara göre düzenlenmiş ve doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamak, araştırmacının niteliğini arttırmak amacıyla kullanılan çeşitli stratejiler vardır. Bu çerçevede iç geçerlik yerine inandırıcılık, dış geçerlik yerine aktarılabirlik, iç güvenirlik

yerine tutarlılık, dış güvenilirlik yerine ise teyit ettirebilirlik kavramları kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak amacıyla uzun süreli etkileşim, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi yöntemleri kullanılmıştır. Görüşmenin başında katılımcı araştırmacı etkisine açık iken, süre ilerledikçe güven ve samimiyeti artmakta, ayrıca aynı bireyle birden fazla görüşme yoluyla toplanan verilerin, gerçeği yansıtırma güçleri artarak geçerliliği yükselmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada görüşmelerin tamamı, birden fazla oturumda gerçekleşmiştir. İlk oturumlarda katılımcılara araştırmanın amacı ve süreci ile ilgili bilgi ve onay için süre verilmiştir. İkinci ve üçüncü oturumlarda, sorular doğrultusunda görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşme esnasında araştırmacı katılımcıların izniyle görüşmeyi, konuşmada duyulduğu şekliyle, hiçbir düzeltme yapmadan yazılı olarak kayıt etmiştir. Son görüşmede hem görüşmede yazılan dökümler, hem de görüşme dökümlerinin araştırmacı tarafından özetlendiği döküm katılımcı ile birlikte incelenerek katılımcı teyidi alınmıştır. Birden fazla görüşme yapılan çalışmalarda araştırmacının ulaştığı açıklama ve anlamları görüşülen kişiye teyit ettirme fırsatı olduğu için araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği artmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Ayrıca verilerin dökümü ile analiz öncesinde verilerin kategorilendirilmiş hali de araştırma hakkında genel bilgiye sahip ve nitel araştırma konusunda deneyimli iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırmada aktarılabirliği sağlamak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi

kullanılmış ve veriler ayrıntılı bir biçimde betimlenerek sunulmuştur. Tutarlılığı sağlamak amacıyla veriler, betimsel bir anlatımla sunularak sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Her görüşme analiz edilerek temalar belirlenmiş, belirlenen tüm temalar için alt temalar oluşturulmuş, her bir alt temada yer alan katılımcı kodları, belirlenen her bir temaya ilişkin görüş bildiren katılımcıların frekansları ile belirlenerek ve elde edilen bulgular alıntılarla açıklanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde kadınların kurum yaşantılarına ilişkin bulgulara değinilecektir.

Kurum Yaşantılarına İlişkin Genel Bilgiler

Çalışmaya katılan kadınların kurum yaşamına ilişkin bilgileri incelendiğinde (Tablo.2); dokuzu sıfır- üç yaş arasında, dördü yedi- onbir yaş arasında, biri ise dört- altı yaş arasında kurum bakımı altına alınmış olup, biri on sekiz yaşından önce, 13'ü 18 yaş ve sonrasında kurumdan ayrılmıştır. Kurumda toplam kalış süresi ise, sekizinde on altı yıl ve üzerinde, üçünde on bir- on beş yıl arasında, üçünde ise 6- 10 yıl arasındadır. Kadınların önemli bir kısmının bebeklik döneminde kurum bakımına alındığı, 18 yaş sonrasında kurumdan ayrıldıkları görülmüştür. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik geliştirilen modeller ve yürürlüğe konulan uygulamalar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. İlk ortaya konan ve yaygın olarak kullanılan bakım modeli olan kurum bakımının, ülkemizde düzenlemeler yapılmakla birlikte hala yaygınlığını sürdürmekte olduğu, Avustralya, Kuzey Amerika gibi gelişmiş ülkelerde ise çok sayıda

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Kadınların Kurum Yaşamına İlişkin Genel Bilgileri

KADINLARIN KURUM YAŞAMINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLERİ					
Kuruma gelme yaşı	Frekans	Katılımcı Kodu	Kurumdan ayrılma yaşı	Frekans	Katılımcı Kodu
0-3 yaş	9	K3,K4,K6,K8,K10, K11,K12,K13,K14	18 yaş altı	1	K1
4-6 yaş	1	K1	18 yaş ve üzeri	13	K2,K3,K4,K5,K6, K7K8,K9,K10, K11,K12,K13,K14
7-11 yaş	4	K2, K5, K7, K9			
Kurumda kalma süresi	Frekans	Katılımcı Kodu	Aile ile görüşme durumu	Frekans	Katılımcı Kodu
6-10 yıl	2	K2,K9	Evet	7	K1,K2,K3,K7, K9,K12,K14
11-15 yıl	2	K1,K10	Hayır	7	K4,K5,K6,K8, K10K11,K13
16 yıl ve üzeri	10	K3,K4,K5,K6,K7 ,K8,K11,K12,K13 ,K14			
Görüşülen aile bireyi	Frekans	Katılımcı Kodu	Kardeşlerin durumu	Frekans	Katılımcı Kodu
Sadece anne	2	K2,K9,	Kardeş yok veya bilinmiyor	9	K4,K5,K6,K8,K9, K10,K11,K13,K14
Sadece kardeşler	1	K12,	Aile ile birlikte	2	K3,K7
Anne,baba, kardeşler	3	K1,K3,K7,	Aynı kurumda	1	K7
Diğer	1	K14	Başka kurumda	1	K1,
			Diğer	3	K1, K2, K12
Kurumdan ayrıldıktan sonra aile ile görüşme durumu	Frekans	Katılımcı Kodu	Kurumdan ayrıldıktan sonra kalınan yer	Frekans	Katılımcı Kodu

Evet	6	K1,K3,K7,K9, K12,K14	Arkadaşlarımla	5	K3,K4,K5, K10, K11
Hayır	1	K2	Ailemle	5	K1,K7,K9, K12, K13
			Hemen evlendim	3	K6,K8,K14
			Diğer	1	K2

çocuğun bakıldığı kurumların kapatıldığı ve korunmaya muhtaç çocukların öncelikle koruyucu ailelere yönlendirildiği bilinmektedir (Ekşi, 2004).

Kadınların yedisi kurumda kaldıkları süre içerisinde aileleri ile görüşmüş, yedisi ise görüşmemiştir. Görüşülen aile bireyleri incelendiğinde; üçünün anne, baba ve kardeşleri ile, ikisinin sadece annesi ile, birinin sadece kardeşleri ile, birinin de teyzesi ile görüştüğü bildirilmiştir. Ailesi ile görüşenlerin altısı kurumdan çıktıktan sonra da aileleriyle görüşmeye devam etmiş, bir kişi ise ailesiyle görüşmeyi sona erdirmiştir. Kurum bakımında iken aile tarafından ziyaret edilmek önemli bir sosyal destektir. Öntaş'ın (1998) çalışmasında da kurum bakımı altında olan çocukların çoğunluğunun aileleri tarafından ziyaret edildiği, sık ve mutlu geçen aile ziyaretlerinin çocuklar için önemli bir sosyal destek olduğu vurgulanmaktadır.

Kardeş durumları incelendiğinde; kadınların dokuzunun kardeşinin olmadığı veya bilinmediği, ikisinin kardeşinin kendi ailesi ile birlikte, birinin katılımcı ile aynı kurumda, birinin başka bir kurumda, üçünün ise diğer aile bireylerinin (büyük ebeveyn, teyze, amca) yanında kaldığı saptanmıştır. Başka kurumda

kalan kardeş özel eğitime muhtaç olduğu için uygun olan kuruma yerleştirilmiştir. Kurumdan ayrıldıktan sonra kalınan yer incelendiğinde ise, beş kadının arkadaşlarının, beş kadının ise ailesinin yanında kaldığı görülmüştür. Diğer cevabını veren bir kadın, annesinin arkadaşında kaldığını, üç kadın ise hemen evlendiğini ifade etmiştir.

Çalışmada elde edilen nitel bulguları ortaya koymak amacıyla kadınlara açık uçlu sorular yöneltilmiş, sorulara verilen yanıtların sıklığı incelenmiş ve en çok tekrarlanan ifadelerin frekansları saptanmıştır. Benzer ifadeler bir araya getirilmiş; kategoriler ve alt kategoriler oluşturularak sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

Kuruma Geliş Nedenleri

Katılımcıların "Kuruma geliş nedeniniz neydi?" sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; geliş nedenlerinin önemli bir kısmının (n=7) terk edilme olduğu görülmektedir. Diğer geliş nedenleri sırasıyla ebeveyn ölümü (n=3), ekonomik sıkıntılar (n=3) ve ebeveynin suça yönelmesi (n=1) şeklindedir.

Terk edilen kadınların çoğunluğunun bebeklik döneminde kuruma geldiği görülmüştür. Altısı sıfır- üç yaş grubunda

biri ise yedi- on bir yaş grubunda kuruma gelmiştir. Kadınlarla yapılan görüşmeler sırasında terk edilme nedenleri sorulduğunda; kadınların beşi bir yaşın altında terk edildiklerini ve ailelerine ilişkin hiç bir bilgilerinin olmadığını, biri ise annesinin isteği üzerine kuruma bırakıldığını şu şekilde ifade etmiştir:

K2” Annem hayat kadınıydı. İlk çocuğuyum ben. Bana baktı, büyüttü. Bir de ben zaten kendi kendine büyüyen bir çocuktum, her şeyimi ben yapardım. O yüzden ona yük olmadım ki. Büyüyünce annem beni evde tutmadı tabi. Orada kalamazdım. Annem dedi yurda gideceksin, ben de tamam dedim”.

Katılımcıların üçünün geliş nedeni olan ebeveyn ölümü incelendiğinde ise iki katılımcının her iki ebeveyninin, bir tanesinin ise tek ebeveyninin öldüğü belirlenmiştir. Ebeveynin ölmesi sonucu kurum bakımı altına alınan kadınlar, bu durumda yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir;

K5 “ İki kardeşlik biz, bir de iki yaşında kız kardeşim vardı. Trafik kazası geçirdim. Annem, babam, kardeşim öldü orada. Hatırlıyorum. Kardeşim annemin kucağında, küçüktü zaten. Bana çok bir şey olmadı. Kazayı da hatırlıyorum, kaza sonrasını

da. Her şeyi hatırlıyorum. Yardım gelene kadar anneme babama bakıp bakıp ağlamıştım..... Kamyonla çarpıştık biz. Kimsenin sesi çıkmıyordu. Babam sıkışmıştı, zaten geceydi. Onu çok göremedim, ama annemi ve kardeşimi görüyordum. Kader her şey, o yaşa kadar mutlu mesut ailenle yaşa, birden her şey bitsin gitsin. Annemle babam kaçarak evlenmişler. O yüzden akrabamız da yoktu. Kimseyle görüşmüyorduk. Hiç teyze, hala, amca, dede, anneanne hatırlamam, yoktu çünkü. O yüzden bana bakacak kimse de yoktu, yurda geldim.”,

K12” Babam traktör altında kalmış ölmüş. Annem de bana hamile. Altı kardeşim daha varmış. Babam öldükten sonra ev bark kapanmış. Kardeşlerimi dedem almış, babanemlerle kalmışlar. Annem de babasıyla gitmiş. Annemin babası “sadece sana bakarız” demişler. Hamileymiş. Sana da, bebeğine de ancak bakarız demişler, çocuklarını yanına alamamış. Annem kardeşlerimi bırakmak zorunda kalmış. Ben doğmuşum, yedi ay bakmışlar bana, sonra annem kamyonun altına atmış kendini. Ben de kalmışım ortada, yurda vermişler. Belli ki

Tablo 3. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Kuruma Geliş Nedenlerine İlişkin Alt Kategoriler ve Frekanslar

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Terk edilme	7	K2, K4, K6, K8, K10, K11, K13
Ebeveynin ölümü	3	K5, K12, K14
Ekonomik sıkıntılar	3	K1, K3, K7
Ebeveynin suça yönelmesi	1	K9

annem evlat hasreti çekmiş, çünkü gidip göremiyormuş da kardeşlerimi parasızlıktan”,

K 14” Annem ben bebekken hastalıktan ölmüş. İlk çocuklarıymışım zaten. Babam da bana bakamamış, yuvaya vermiş. Beni ziyarete gelen teyzem anlattı”.

Katılımcılardan K1 kuruma geliş nedeni olan ekonomik sıkıntılarının ortaya çıkış sürecini şu şekilde aktarmaktadır:

K1” Üç kardeşim daha vardı. Biri benden küçüktü. Ben yurda geldiğimde o bebektir, yeni doğmuştu. En büyüğümüz özürlüydü, diğeri de hastaydı. Kalp hastasıydı. Hareket edemiyordu çok. Yüzü gözü morarıyordu hemen, nefes alamıyordu. Annemle hep hastanedeydiler zaten, yatıyordu çıkıyordu. Apartmanda kapıcıydılar. Annem kardeşime bakmak zorunda kalınca apartman işlerini yapamaz oldu. Sadece babam da yetmedi. Apartmandan çıktık. Çok aç kaldık. Kardeşimin hastalığı derken, annemler sakat kardeşimle beni yurda, en küçüğümüzü de dayımlara vermişler.”

Katılımcılardan biri ise annesinin babasını öldürerek hapse girmesi nedeniyle kurum bakımı altına alındığını şöyle ifade etmiştir;

K9 ” Annemle babam çok kavga ederdi. Ben tek çocuktum. Babam çok kıskançtı. Annemi çok döverdi. Beni de döverdi. Sonra bir gün kavga ederlerken “ Bu çocuk da benden değil zaten, al çocuğunu git” felan dedi. Annemi kovdu. Annem laf anlatamadı. Öyle gelip döverdi bizi. Her yerimiz çarık çürüktü. Babaannemler de üst katımızda oturuyordu ama, hiç gelip el atmazlardı. Yine öyle dayak attığı günlerden birinde

nasıl oldu hatırlamıyorum, annem bıçağı kaptığı gibi sapladı babama. Babam yere yığıldı. Babaannemler geldi hemen. Bir taraftan artık dayak atamaz diye düşünüyordum, adam yerde canıyla uğraşiyor. Babam hastaneye götürüldü. Annem de polisle gitti. Ben kaldım ortada. Babaannemler de istemedi beni. Polise, oradan yurda gittim. Babam yaşadı. Annem hapse girdi. Babam beni arayıp sormadı bile ”.

Aile içinde yaşanan ekonomik sıkıntılar, yapılan pek çok araştırmada görüldüğü gibi çocukların kurum bakımı altına alınma nedenlerinin başında gelmektedir (Ermiş, 2008; Mayda, Sumer ve Korkmaz, 1997; Şimşek, Erol ve Öztop, 2008). Çocukların kuruma gelişine ilişkin diğer nedenlerin de ekonomik sıkıntılar ile iç içe girdiği görülmektedir. Kuruma altına alınan çocukların anne veya babasının ölmesi, hayatta kalan anne veya babanın yoksul olması, beraberinde ekonomik sıkıntıları getirmekte ve bu durumun sonucunda çocuk korunma altına alınmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda kurum deneyimi olan kadınların büyük bir kısmının kurumda kalma süresinin 10 yıl ve üzeri olduğu, kurum bakımı altındayken anne baba veya akrabaları ile görüştiklerini ifade eden yedi kadının altısının 18 yaşına kadar kurum bakımı altında kaldığı belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da, çocukların kurumda kalış sürelerinin benzer olduğu görülmektedir (Öntaş, 1998; Yalçın, 2011; Yüceer, 2012). Kurum bakımı altında olan çocukların aile bireyleri, akrabaları veya bir yakınları ile sürekli iletişiminin, çocuğun gelişimi ve özellikle de ruh sağlığı alanında koruyucu etkileri olduğu belirtilmektedir (Masten ve Coatsworth, 1998; Rutter, 1990).

Anne ve babanın düzenli bir işe sahip olup olmaması, ekonomik sıkıntılarının temelini oluşturabilir. Ancak aile içinde baş edilmesi gereken birden fazla problem durumu da, ailenin ekonomik sıkıntıya düşmesine sebep olabilir. Aile içinde kronik hastalığı olan bir bireyin olması, özel eğitime gereksinim duyan bir çocuğun olması gibi durumlar ailenin hem ekonomik, hem de psiko-sosyal yapısını zedeleyerek aile sistemini zayıflatabilir.

Bireyler hastalık, yoksulluk, kayıp, ölüm gibi zorlu yaşam olaylarında daha çok desteğe ihtiyaç duymakta ve bu destek sayesinde bu dönemler daha kolay atlatılabilmektedir. Bireyin bu zorlu yaşam dönemlerinde başa çıkma yeteneğine katkıda bulunan araçsal ve psikolojik kaynakların bütünü olarak tanımlanan sosyal desteğin en önemli kaynaklarından biri ailedir (Ermiş, 2008). Araştırmaya katılan kadınların yaşamış olduğu ebeveyn kayıpları, ekonomik sıkıntılar gibi zorlu yaşam olaylarında aileye destek verebilecek diğer aile bireylerin varlığı ve imkanları da önem taşımaktadır. Geçmiş dönemlerde akrabalar tarafından verilen sosyal destek ile bu süreci yaşayan aile bireyleri, özellikle de çocuklar korunurken, günümüzde yoksulluk ve yansımalarının artması, durumun neden ve sonuçlarının birbirlerini beslemeleri sonucu kısır bir döngünün oluşmasıyla bu durum artık çevresel yardımlarla azaltılamaz duruma gelmiştir. Anne ve babasını kaybeden veya bakımları sağlanamayan çocuklara kök aileleri destek olurken, günümüzde bu görevi kurumlar üstlenmektedir. Bu noktada çocuğu korumaya yönelik geliştirilen politikalarda yapılan düzenlemeler dik-kati çekmektedir. İngiltere'de 2001 yılından itibaren çocuk bakım hizmetlerinde

dezavantajlı gruplar için çeşitli uygulamaların yürürlüğe girdiği görülmektedir. Dezavantajlı bölgelerdeki yaşayan çocuklar ve aileleri kurumlarda eğitim, bakım, sağlık ve aile danışmanlığı hizmetleri almakta ve yoksulluğun çocuk üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır (Anonymous, 2007). Ülkelerin kamu bütçelerinden özellikle korunmaya muhtaç ve dezavantajlı çocuklar için ayırdıkları paylar, çocuklara yönelik yapılan çalışmaların etkinliğini ve kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir. Gelişmiş ülkelerde yapılan düzenlemelerin bir kısmının önleyici çalışmalar olduğu görülmektedir (Anonymous, 2006). Ülkemizde de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bazı düzenlemeler yapılmakta, kurum bakımından çocuk evleri temelli bakıma geçme, çocuk yardımı, bakım masraflarının karşılanması için ebeveynlere yönelik aynı nakdi yardımlar gibi uygulamalar yapılmakta, ancak çocukların kurum bakımı altına alınmasını önleyici çalışmalarda yetersiz kalındığı görülmektedir. Dezavantajlı bölgelerde çocuk yoksulluğuna karşı yapılacak müdahale programlarının korunmaya muhtaçlık noktasına gelmeden çocuk ve aileyi destekleyeceği belirtilmektedir (Wincott, 2006).

Kurumda İlk Gün

Araştırmaya katılan kadınların kuruma ilk geldikleri gün hissettiklerine ilişkin cevapları incelendiğinde; dokuzunun ne hissettiklerini hatırlamadığı, hatırlayan beş kadının ise dördünün olumlu, birinin olumsuz hislerinin olduğu görülmüştür.

Kuruma ilk geldiği güne ilişkin olumlu duygularını ifade eden dört kadının, kurum bakımı altına alınmadan önceki yaşamlarında yaşadıkları sıkıntılarını

ifade ettikleri, kurum bakımında beslenme, barınma, şiddet gibi sorunlarla karşı karşıya kalmadıkları için olumsuz bir hislerinin olmadığı görülmüştür.

Katılımcılardan K1 “ Çok yokluk çektik biz, aç susuz kaldık, soğukta yattık. Annem üç yorgan örterdi üstümüz. Kuru ekme yedik. Yıkanmak için konu komşuya gittiğimizi hatırlıyorum. Az yokluk çekmedik. Yurda geldiğim ilk günü biraz hatırlıyorum. Sıcak, yemeğin, suyun önünde, oyuncaklar, kıyafetler var. Sevmiştim. Güzel yerd. Biz öyle görmedik hiç”,

K 7 ” Sıcaktı, sırtım pek, karnım toktu. Aç kaldım çok ben, sadece ben değil annem, kardeşlerim. Pirinci kaynatırdı annem, suyunu kardeşime, pirincini bize yedirirdi. O yoklukları bildiğim için orada rahat ettim” olarak ifade etmiştir.

K9 annesinin ve kendisinin babası tarafından sıklıkla şiddete maruz kaldığını ve annesinin dayanamamaya babasını öldürdüğünü ifade etmiş, bunun üzerine de kurumda olumlu duygular hissetmesinin gerekçesini;

”Sakindim. Hep annem çıkıp gelecek, beni alacak diye düşünüyordum. Bir taraftan da çok rahattım. Artık dayak yemeyecekti. Dayak yemesi hapis-te olmasından daha kötü geliyordu

bana. O yüzden şikayetlenmedim hiç” olarak aktardığı görülmüştür.

Olumsuz duygular hisseden bir kadın ise, K5” Kader her şey. O yaşa kadar mutlu mesut ailenle yaşa, birden her şey bitsin gitsin. Çok ağlardım. Boğuldum resmen, daha küçük olsam belki bu kadar üzülmezdim, ama yaşım da büyüktü o yüzden alışamadım hiç. Annemin babamın yerini kimse alamazdı. Bana yurtta çok iyi davrandılar, onlara bir şey diyemem. Öğretmenden annelere herkes beni severdi, mutlu etmeye çalışırdı. Ama benim gözüm hiçbir şeyi görmezdi. Anamı babamı özlüyordum, evimi özlüyordum. Ben de ölseydim keşke diyordum hep ya da ben onların yerinde otursaydım” diyerek olumsuz duygularını ifade etmiştir.

Araştırmamızda diğer araştırmalarda da görüldüğü gibi kurum bakımı altına alınma nedenleri, sıklıkla ekonomik sebeplere dayanmakla birlikte, anne baba kaybının da geliş nedenleri arasında olduğu görülmektedir (Şimşek, Erol Ve Öztop, 2008; Yalçın, 2012; Yüceer 2012).

Kuruma ilk geldiğinde olumlu duygular hissettiğini ifade eden kadınların, ekonomik yetersizliklerden dolayı olumsuz yaşam koşullarından geldiği ve yoksunlukları kurumda giderildiği için olumlu

Tablo 4. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Kuruma İlk Geldikleri Gün Neler Hissettiklerine İlişkin Alt Kategoriler ve Frekanslar

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Olumlu	4	K1, K2, K7, K9
Olumsuz	1	K5
Hatırlamıyorum	9	K3, K4, K6, K8, K10, K11, K12, K13, K14

duygular içinde oldukları görülmüştür. Olumsuz duygular hissettiğini ifade eden bir katılımcının ise yetersiz koşullardan gelmediği, kurum bakımı altına alınmadan önce ailesi ile birlikte, rahat ve yeterli bir yaşam sürdürdüğünü vurguladığı, yaşadığı olumsuz duyguların ise anne baba yoksunluğundan kaynaklandığını ifade ettiği belirlenmiştir.

Ailesinden ayrılarak kurum bakımı altına alınan çocukların yaşadıkları travma sonucu, belirsizlik ve olanları anlamlandıramama duygusu altında yoğun bir umutsuzluk yaşadıkları belirtilmektedir (Karataş, 2011). Somut dönemdeki çocuk, ayrılmayı yalnızca terk edilme olarak değil, aynı zamanda cezalandırma ve sevginin kaybı ile eşdeğerde algılama eğilimi içindedirler (Erkan, 1995). Bu dönemdeki çocuk, olay ve durumların sebebi olarak kendisini görebilir veya etkisi olduğunu düşünebilir. Olumsuz hislerini aktaran kadının "Ben de ölseydim keşke diyordum hep ya da ben onların yerinde otursaydım" diyerek aile bireylerinin hayatlarını kurtarabileceğini düşünmesinin bu duruma örnek olacağı düşünülmektedir.

Kurumda Yaşanılan Problemler

Araştırmaya katılan kadınların, kurumda yaşadıkları problemlere ilişkin cevapları incelendiğinde; çoğunluğun özerk alan ve kişisel eşya eksikliği (n=9), personelin olumsuz tutum ve davranışları (n=8) ile kurumdaki diğer çocukların olumsuz tutum ve davranışları (n=7) üzerinde durdukları görülmüştür.

Kurum bakımı deneyimi olan kadınlardan;

K1" Kendine ait bir şeyin yok, okula gidiyorsun, oradakiler çok farklı",

K8" Kalabalık, yalnız kalacağın bir yer yok. Hani şimdi mesela canın sıkılıyor, yalnız biraz vakit geçirmek istiyorsun ya, orada öyle bir imkanın yok",

K11" Yaşım biraz büyüdükçe, okula gidip geldikçe diğerlerinin eşyaları, kıyafetleri benim olsun isterdim. Kiskanırdım, çok kiskanırdım. Kalem, silgi, kalem kutsusu çalardım. Kucağımda uyurdum" şeklinde yaşadığı sıkıntıları ifade etmişlerdir.

Bireylerin özerk olması, sağlıklı insan tanımının bir parçasını oluşturmaktadır ve çocukluk döneminde özerklik kavramının gelişiminin, bireyin yetişkinlik döneminde sergileyeceği tutum ve davranışları etkilediği belirtilmektedir. Özerklik, benliğin oluşumu ile başlanmaktadır ve benliğin oluşumunda belirleyici olan, içinde bulunulan fiziksel ve sosyal çevredir. Erikson'un da özerk dönem olarak tanımladığı sıfır-üç yaş arasındaki evre, bireyin bağımsız davranabilme yetisinin gelişimi için oldukça önemli bir dönemdir. Kurum bakımı altında olan çocukların bağımsız yaşamaya yönelik becerilerinin geliştirilmesi, kurum sonrası yaşamları için de büyük önem taşımaktadır (Aktaş, 2012; Courtney ve ark, 2001). Katılımcıların kurum bakımı altındayken yaşadıklarını belirttikleri özerk alanlarının olmaması ve kişisel eşya eksikliğinin, özerklik duygusunun gelişimini sekteye uğratabileceği veya olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Katılımcıların belirttiği bir diğer sıkıntı da kurumdaki diğer çocukların olumsuz tutum ve davranışları (n=7) olmuştur. Özellikle yaşanan çatışma durumlarının, bireyleri olumsuz etkilediği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Tablo 5. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Kurumda Yaşadığı Problemlere İlişkin Alt Kategoriler ve Frekanslar

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Özerk alan ve kişisel eşya eksikliği	9	K1, K2, K3, K6, K8, K10, K11, K12, K14
Personelin olumsuz tutum ve davranışları	8	K1, K2, K3, K4, K6, K8, K10, K12
Kurumdaki diğer çocukların olumsuz tutum ve davranışları	7	K3, K4, K7, K10, K12, K13, K14
Bireysel ilginin yetersiz olması	5	K1, K8, K11, K13, K14
Aile özlemi	4	K1, K5, K7, K12
Çevrenin olumsuz algısı ve etkisi	4	K3, K4, K8, K14
Hiçbir sıkıntı olmadi	1	K9

Katılımcılardan K14” Çok güçlü olman lazım. Çeşit çeşit insan var, eziliyorsun zaman zaman. O yüzden sessiz sakin olmamak da lazım. O zaman iyi niyetini kullanıyorlar” ve

K7 “Çok kavga çıkartanlar vardı, elini kolunu kesenler. Korkardım. Gelip sana bulaşırlar. Bulaşmam desen bile yine de bulaşırsın. Öyle kavgadan, gürültüden çok korkardım. Bir de orada gidip de şu şöyle yapıyor, bu böyle yapıyor diyemezsin ki” ifadeleri diğer çocukların olumsuz tutum ve davranışlarının huzur ve sağlıklı iletişim için önemli engelle-yiciler olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların yaşadığı sıkıntılardan, personelin olumsuz tutum ve davranışları (n=8) ve bireysel ilginin az olması (n=5) ifade edilen diğer sıkıntılardandır. Özellikle yetişkinlerden gördükleri ilgi ve sevginin kendileri için çok önemli olduğunu vurgulayan katılımcılar, zaman zaman kurum çalışanları ile sıkıntı yaşadıklarını ve her bireyin kurumda çalışmaya

uygun yapısı olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Belirtilen sıkıntılardan bireysel ilginin azlığı da kurum bakımının önemli eleştirilerinden biridir. Kurum bakımı süresince, bireysel ilginin çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkileyeceği bilinmektedir. Bebeklik döneminde kazanılmaya başlanan, bu dönemde ebeveyn veya bakımını üstlenen kişiye karşı geliştirilen bağlanmanın, benlik gelişiminde ve yetişkinlik dönemindeki sosyal becerilerin gelişiminde büyük rol oynadığı vurgulanmaktadır (Paterson ve Moran, 1988). Yapılan araştırmalar özellikle birebir ve sürekli etkileşimin çocuğun gelişim alanları üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaktadır (Kim ve ark., 2003, Smyke vd., 2007; Taneje ve ark., 2004).

Katılımcıların ifade ettiği bir diğer sıkıntı ise çevrenin olumsuz algısı ve etkisidir. K4 “Dışarıdan size nasıl bakıldığı önemli. Ayrılıyorrsun orada, ikinci sınıf oluyorsun. Yurttaki çocuklar için ayrı okul olmalı belki

de ya da okula gittiğinizde bu gizlenmeli” “ diyerek çevrenin olumsuz bir algıya sahip olduğunu,

K3 ise “Bir de biz yurttayız ya bunların sahip çıkkanı olmaz diye düşünüp yaklaşabiliyor sana insanlar. Çok arkadaşım kandırıldı” diyerek çevrenin kurum bakımı altında olan çocuklara yönelik olumsuz etkisi olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Kurumda Arkadaş İlişkileri

Araştırmaya katılan kadınların kurum yaşantısı esnasında kurumdaki arkadaşlarıyla olan ilişkileri ile ilgili ifadeleri incelendiğinde; kadınların önemli bir kısmının (n=7) “ Az sayıda yakın arkadaşım vardı” , beş kadının “Çok sayıda yakın arkadaşım vardı” , iki katılımcının ise “ Hiç arkadaşım yoktu” cevabını verdikleri görülmüştür. Psikolojik sağlamlılık, üzerinde önemle durulan bir kavram olup, son yıllarda çocukluk ve ergenlik dönemlerinde var olan birçok risk faktörü ve olumsuz yaşam olayıyla bağlantılı olarak incelenmeye başlanmıştır. Olumsuz yaşam olayları, maruz kalınan riskler ve bu risk faktörlerinin olumsuz etkilerinin azaltılmasında ya da ortadan kaldırılmasında, koruyucu faktörlerin bulunmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Öz ve Yılmaz, 2009). Kurum bakımı altında olmak,

çocuk ve gençler için zorlu bir yaşam koşuludur ve bu süreçte maruz kalınacak riskler karşısında koruyucu faktör olarak profesyonel ve profesyonel olmayan destek mekanizmaları bulunmaktadır. Alan uzmanları tarafından verilecek profesyonel desteğin haricinde çocuk veya gencin yaşantıları ile iletişim kurması, duygusal bağ oluşturabileceği bir yaşantının olmasının koruyucu faktörler içinde önemli bir unsur olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların kurum bakımı altında iken, kurumda kalan diğer çocukların bazı tutum ve davranışlarından rahatsız olduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

K3'ün “Öyle çok sosyal değildim, ama iyi arkadaşlarım da vardı. Ben kendimi genelden farklı da görüyordum. Hedefim vardı, amacım vardı. Öyle çok çalışkan, kafası çok çalışan bir öğrenci değildim. Ama çabalardım, uğraşırdım. Hiç okulu bırakayım diye düşünmedim. İlerde ne yapacağım, çıkınca nasıl yaşayacağım, hep düşündüğüm için planlarım vardı. Ama orada herkes öyle değil. Çok zor insanlar var. Tehditle zorla sana iş yaptıran, seni kullanan insanlar var. Kimseye uymaman lazım. Orada arkadaş seni batırabilir..... Uyanık olmak lazım. Zaten koruyanın yok. Arkadaşa uymamak, iyi arkadaş seçmek

Tablo 6. Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Kurumdaki Arkadaşlarıyla Olan İlişkilerine İlişkin Alt Kategoriler ve Frekanslar

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Az sayıda yakın arkadaşım vardı.	7	K3, K4, K7, K8, K10, K11, K13
Çok sayıda yakın arkadaşım vardı.	5	K1, K2, K6, K9, K12
Hiç arkadaşım yoktu.	2	K5, K14

zorundasın. Ama tabii o yaşta bunu anlayamayabilirsin..... Birkaç arkadaşım vardı, onlar bana yeterli” ve

K4’ ün “ Orada kalabalıksınız zaten. Her yer çocuk, bir sürü arkadaşın oluyor, ama hepsiyle de yakın oluyorsun. Bazısını idare etmen, bazısına diklenmen, bazısını da kendin açman gerekiyor. Ama kendin gibi birilerini elbet buluyorsun.”

ifadelerinde görüldüğü gibi kadınlar toplu yaşamda iletişim ve uyum sorunları yaşanabileceğini aktarmışlardır. Özgür’ün (2006) çalışmasında da yetiştirme yurdunda kalan ergenler arasında fiziksel, duygusal-sözel ve istenmeyen davranışları kapsayan şiddet türlerinin yaşandığı, en sık uygulanan şiddet türünün duygusal-sözel şiddet olduğu ve bunu fiziksel şiddetin takip ettiği belirtilmiştir. Özellikle ergenlik döneminde akran ilişkileri bireyin kendi ve başkalarının duygularını tanımasına, duygusal ve sosyal gelişimine ve iletişim becerilerine katkıda bulunmaktadır. Bu dönemde kurulan arkadaşlık ilişkileri, kurum bakımı altında iken birey için olumlu bir destek olacağı gibi, örseleyici veya olumsuz tutum ve davranışlara itebileceği bilinmektedir. Ergenlik döneminde birey için akran onayı önemlidir. Grup ortamında aidiyet, güç ve güvenlik duyguları hissedilir. Bu nedenle bireylerin tek başına yapamayacakları işlerin akran etkisi ile yapılabileceği vurgulanmaktadır (Conger ve Galambos, 1997). Tüm bu etkiler dikkate alındığında arkadaş seçimi dikkati çekmektedir (Coleman ve Hendry, 1999). Madde bağımlılığı, kendine zarar verme gibi davranışların akran etkisine açık olduğu araştırmalarla da ortaya konmuştur (Demir, Baran ve Ulusoy, 2005; Doğan ve Ulukol, 2010).

Kurumda Çalışan Personel İle İlişkiler

Tablo 7. incelendiğinde görüldüğü gibi, kadınların yarısı (n=9) kurumda kendilerini yakın hissettikleri ve zor zamanlarında rahatlıkla ulaşabildikleri bir yetişkin olmadığını ifade etmişlerdir. Üç kadın böyle bir yetişkinin varlığından bahsetmiş ve bu yetişkinlerin bakıcı anne olduğunu, diğer cevabını veren iki kadından biri bu kişinin bir araştırmacı, birinin ise sınıf öğretmeni olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılardan bakıcı anne cevabını veren K11 ‘in “Annelerden biri vardı, kuzum derdi, onu çok severdim. Yemeğimi yedirirdi. Kuzum uykun mu geldi, gel yatırırım seni kuzum, derdi. Sesi hala kulağımda onu çok severdim. Ayakkabımı çorabımı çıkartıp atardım. Hep toplar getirir giydirirdi. Bazıları kızardı, o kuzum çıkartma bak hasta olcan, derdi” ve diğer cevabını veren K12’ nin “ Böyle araştırmaya felan geliyorlardı. Orada gelen bir abla vardı. Bizden büyüktü, ama çok da yaşlı değildi. Öyle hatırlıyorum. Onu çok sevmiştim. Bizimle birşey yapmıyordu, ama sohbet ediyordu. Adını hatırlamıyorum, abla derdik. Uzun belinde saçları vardı. Hepimiz üstüne düşen saçları sırtından toplar, kitap arasında saklardık. Ağabeylerimi anlatmıştım ona. Epey geldi. Bayramlarda hediye getirirdi. Dört arkadaşım daha vardı. Hepimize getirirdi. Nasıl sevinirdik, beklerdik. Sonra bir süre gelmedi. En son tekrar geldi, işi değişmiş. Başka yere gideceğim, belki bir daha gelemem dedi, vedalaştı bizimle. Ne üzüldük. Kaç gün yas tuttuk. Aldıklarına bakıp bakıp ağlıyordum. Öyle büyük şeyler değildi toka, küpe, kolye felan”,

Tablo 7. Kurumda Kendini Yakın Hissettiği ve Zor Zamanlarında Rahatlıkla Ulaşabildiği Bir Yetişkinin Olma Durumuna İlişkin Alt Kategoriler ve Frekanslar

Alt Kategoriler	Frekans	Katılımcı Kodu
Yok	9	K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K13, K14
Bakıcı anne	3	K6, K9, K11
Diğer	2	K1, K12

K1' in "Ben kalem, silgi, boya çaldım arkadaşlarımdan, çocuk akli olsun istiyor. Sonra birgün öğretmen cebimde yakalamıştı. O güne kadar çalıp cebime koyardım. Benim oldu diye sevinirdim. Hırsızlık yaptım diye düşünmüyorsun ki. Sonra öğretmen dedi, bak herkes görür, sana hırsız der, kimse seninle oynamaz, arkadaş olmaz. Nasıl korktum, bir daha yapmadım. Öğretmen bana bazen veriyordu kalem silgi. Süt, kek alıyordu, çantama koyuyordu beslenme saati için. Ama şimdi düşünüyorum hiç sınıfın haberi olmadan yapıyordu. Ne kadar iyiymiş. Sırada gelip koyuyordu çantama, cebime"

ifadeleri bakıcı anne, öğretmen ve araştırmacının bireysel ilgisinin kendilerini onlara yakın hissetmelerine neden olduğunu göstermektedir. Yetiştirme yurdunda kalan gençlerin aile kurumuna bakışlarını değerlendiren bir çalışmada 144 kişi ile çalışılmış, bir sıkıntıları olduğunda veya önemli bir karar almaları gerektiğinde daha çok kime açıldıklarına ilişkin soruya %41,1'inin arkadaşlarına, %10,4'inin hiç kimseye, %23'ünün öğretmene, %12,5'inin yurt yöneticisine, %11,1'inin sosyal hizmet uzmanına, %1,4'ünün psikologa cevabını verdikleri belirtilmiştir (Şahan, 2009).

Kurum bakımı altındaki çocukların en büyük yoksunluklarından biri olan

birebir ve sürekli iletişimin önemi sıklıkla vurgulanmakla birlikte, bu durumun yol açtığı davranış problemleri de dikkati çekmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmının, kurum bakımı altındayken kendilerini yakın hissettikleri bir yetişkinin olmadığını, böyle bir yetişkinin olduğunu belirten katılımcıların ise kendileri ile sıcak ve yakın iletişim kurabilen yetişkinler ile olan iletişimlerini ifade ettikleri görülmüştür. Toplu bakım şeklinin benimsendiği kurumlardaki personel sayısı, çocuklarla sürekli ve birebir ilgiyi gerçekleştirecek nitelik ve nicelikten uzaktır. Kurumlarda çalışan personellerin çeşitli nedenlerle değişmesi veya vardiyalar şeklinde çalışılması gibi nedenlerle çocukların sürekli aynı personelle karşılaşması mümkün değildir. Yapılan çalışmalarda, personel başına düşen çocuk sayısı ve kurulan iletişimin niteliği ve sürekliliğinin önemi vurgulanmakta, bu durumun kurum çocuklarında ayırt etmeksizin tüm bireylere karşı yakınlık gösterme gibi bir davranışa yol açtığı belirtilmektedir. Çocukların tanıdığı veya tanımadığı tüm bireylere karşı gösterdiği cana yakınlığın, duygusal yoksunluktan kaynaklandığı ve bağlanma sorunu olduğu ifade edilmektedir (Chisholm, 1998; Vorria ve ark., 1998). Yapılan görüşmelerde katılımcıların kurum dışından gelen ziyaretçilere, geldiklerinde tanıyor olsalar da olmasalar da hemen sarıldıklarını ve anne diye

hitap ettiklerini, sarılmaktan öpmekten ve karşılık almaktan çok mutlu olduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kurum bakımı deneyimi olan kadınların, kurum yaşamlarına yönelik düşüncelerinin ortaya konması amaçlandığı bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; kuruma gelme yaşının sıfır-üç yaş arasında yoğunlaştığı, toplam kalış süresinin de çoğunlukla 16 yıl ve üzerinde olduğu görülmüştür. Korunmaya muhtaç çocuklar için verilecek hizmetlerden öncelikli olarak koşulların desteklenerek aile yanında bakımın sağlanması, mümkün olmadığı durumlarda çocuğun kurum bakımı altına alınmasına yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kurum bakımı altına alınma nedenleri incelendiğinde ekonomik ve toplumsal etmenlerin önemli belirleyiciler olduğu dikkati çekmektedir. Boşanma, ebeveynin suça karışması, ebeveyn ölümü veya hastalığı gibi aile sistemini büyük ölçüde etkileyen etmenler karşısında aile bütünlüğünü koruyacak destek sistemlerinin oluşturulması konusunda yapılan çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir. Her ailenin düzenli olarak iletişime geçtiği aile danışmanlığı yapacak kurumlar, önleyici hizmetlerin önemli bir basamağı olacaktır. Ayrıca özellikle önleyici çalışmalar için disiplinler arası bir bakış açısının benimsenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan görüşmeler sonucunda kurumda yaşanan problemlerin özerk alan ve eşya eksikliği, bireysel ilginin yetersiz olması, personelin olumsuz tutum ve davranışları, kurumdaki diğer çocukların olumsuz tutum ve davranışları

olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun arkadaş ilişkilerini ve kurum personeli ile olan ilişkilerini yetersiz olarak ifade ettikleri görülmüştür.

Aile yanında bakımın mümkün olmadığı durumlarda koruyucu aile veya evlat edinme seçeneklerinin değerlendirilmesi, son noktada ise kurum bakımı altına alma hizmetinin uygulamaya geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Kurum bakımı altına alınan çocukların, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları yerine, çocuk sayısının daha az olduğu, kurumsal özellikler yerine aile ortamına daha yakın koşulların sağlanabileceği, bireysel iletişimin daha yoğun yaşanmasına olanak sağlayabilecek sevgi evlerine yerleştirilmelerinin olumsuz etkileri azaltacağı düşünülmektedir. Ayrıca tüm personelin bu çocukların gelişimleri, özellikleri, ihtiyaçları, iletişim becerileri konularında bilgi sahibi olmaları amacıyla belirli aralıklarla hizmet içi eğitimler ve destek birimleri oluşturulmasının yaşanacak problemleri aza indireceği düşünülmektedir.

Koruyucu aile ile ilgili tanıtım ve teşviklerin artırılması, kurum bakımının olumsuzlukları dikkate alınarak politikalar ve uygulamaların yaygınlaşmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adak, N. (2005). Toplumun temel yapı taşı: Aile. İçinde S. Güçlü (Ed.), Kurumlara sosyolojik bir bakış (s: 49-91). İstanbul: Birey Yayınevi.

Ajdukovic, M. and Ajdukovic, D. (1993). Psychological well being of refugee children. *Child Abuse & Neglect*, 17, 843-854.

Aktaş, N. (2012). Çocuk yetiştirme tutumlarında özerklik ve duygusal bağlılık, Erişim:[<http://www.turkpdristanbul.com/cocuk->

yetistirme-tutumlarında-ozerklik-ve-duygu-sal-baglilik/ J. Erişim Tarihi: 12.01.2012.

Anonymous (2006). Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. Erişim Adresi: <http://www.oecd.org/dataoecd/14/32/37425999.pdf>, Erişim Tarihi: 02.11.2013.

Anonymous (2007). National Evaluation of the Neighbourhood Nurseries Initiative: Integrated, Report. Erişim Adresi: http://www.surestart.gov.uk/_doc/P0002385.pdf, Erişim Tarihi: 02.11.2013.

Başgöl, Ş.S., Etiler, N., Coşkun, A., Karakaya, I., and Ağaoğlu, B. (2009). Erken Çocukluk Envanteri-4 Ebeveyn Formu (EÇE-4:EF): Türkçe uyarlanması ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 16, 83-92.

Bowlby, J. (1988). A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. New York: Basic Books.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. Developmental Psychology, 28, 759-775.

Bulut, I. ve Özdemir, U. (1998). Yetiştirme yurtları ve gençlik liderliği. Sosyal Hizmetler Dergisi, 1(7), 20-25.

Browne, K.D. and Lynch, M.A. (1999). The experiences of children in public care. Child Abuse Review, 8, 353-356.

Chisholm, K. (1998). A three year follow-up of attachment and indiscriminate friendliness in children adopted from Romanian orphanages. Child Development, 69, 1090-1104.

Coleman, J. and Hendry, L. B.(1999). *The Nature of Adolescence*, New York: Routledge.

Conger, J.J. and Galambos, N.L.(1997). Adolesan and Youth: Psychological Development in a Changing World, 5th Ed, New York: Addison Wesley Longman.

Courtney, M.E., Piliavin, I., Grogan-Kaylor, A., and Nesmith, A. (2001). Foster youth transitions to adulthood: a longitudinal view

of youth leaving care, Child Welfare League of America, 80(6), 685 -717.

Çetin F.(2008). Gelişimsel psikopatolojinin temel kavramları. İçinde FÇ. Çetin, A. Coşkun, E. İşeri, R., Uslu (Ed.), Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı (s. 141-142). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Demir, Ö., N., Baran., G.A., ve Ulusoy, A. (2005). Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örneklemleri. Bilig, 32, 83-108.

Doğan, G., D. ve Ulukol, B. (2010). Ergenlerin sigara içmesini etkileyen faktörler ve sigara karşıtı iki eğitim modelinin etkinliği. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 17(3), 179-185.

Dizman, H. ve Gürsoy, F. (2005). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden anne yoksunu olan ve olmayan çocukların saldırganlık eğilimleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(2), 437-446.

Doğan, İ. (1998). Sosyoloji-kavramlar ve sorunlar. İstanbul: Sistem Yayınları.

Dowdney, L. (2000). Childhood bereavement following parental death. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 41(7), 819-830.

Ekşi, A. (2004). Koruma altında çocuklar; dünyada beş kıtanın çeşitli ülkelerinden örnekler- Koruma altındaki çocuklar-Şubat 2004 (Yayına hazırlayan Runa Uslu). Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın no: IX. Ankara Üniversitesi Basımevi, 9-24.

Erkan, G. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar: Çocuk yuvalarında bir araştırma, Ankara: TC Başbakanlık Gençlik Spor ve Genel Müdürlüğü Yayınları.

Ermış, B.B. (2008). Bir sosyal destek kaynağı olarak aile. V.aile şurası aile destek hizmetleri bildirileri, Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Afşaroğlu Matbaası.

Erol, N. (2004). Yuvalar sorunun mu yoksa çözümün mü parçası?, İçinde R. Uslu Ed.,

- Koruma altındaki çocuklar (s. 33-140). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi, Yayın no: IX.
- Erol, N. ve Şimşek, Z. (2007). Korunma gereksinimi olan çocuklar, kurum bakımı ve koruyucu aile sistemi. İçinde A. Aysev ve Y. I. Taner (Ed.), *Çocuk ve ergen ruh sağlığı hastalıkları* (1. Basım, s. 963-85). İstanbul: Golden Print.
- Fisher, L., Ames, E.W., Chisholm, K., and Savoie, L.(1997). Problems reported by parents of Romanian orphans adopted to British Columbia. *Int J Behavior Dev.*, 20(1),67–82.
- Gunnar, M. R., Bruce, J., and Grotevant, H. (2000). International adoption of institutionally reared children: Research and Policy. *Development & Psychopathology*, 12, 677- 693.
- Kaler, S. R. and Freeman, B. J. (1994). Analysis of environmental deprivation: Cognitive and social development in Romanian orphans. *Journal of Child Psychiatry and Psychology and Allied Disciplines*, 35, 769-781.
- Karataş, Z. (2011). Korunmaya Muhtaç Çocukların Sorunları. Erişim: [http://www.rizeshcek.gov.tr/kmc_sorunlari.htm]. Erişim Tarihi: 01.11.2012.
- Kim, T.I., Shin, Y.H., and Traut, R.C.W. (2003). Multisensory intervention improves physical growth and illness rates in korean orphaned newborn infants, *Research in Nursing & Health*, 26: 424-433.
- Kools, S. and Kennedy, C. (2003). Foster child health and development: Implications for primary care, *Pediatric Nursing January- February*, 29:1 : 39 -46.
- Lieberman, A.F., Silverman, R., and Pawl, J.H. (2000). Infant-parent psychotherapy: core concepts and current approaches. In C. H. Zeanah (Ed.), *Handbook of infant mental health*, (2nd ed., pp.472-484). New-York: Guilford Press.
- Mccann, J.B., James, A., Wilson, S., and Dunn, G. (1996). Prevalence of psychiatric disorders in young people in the care system. *British Med J*, 313, 1529–1530.
- Maclean, K. (2003). The impact of institutionalization on child development. *Development and Psychopathology*, 5, 853-884.
- Masten, A. S. and Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American Psychologist*, 53(2), 205-220.
- Mayda, A. S., Sümer, H., ve Korkmaz, A. (1997). Sivas yetiştirme yurdunda kalan çocukların fizik, sosyal ve psikolojik durumlarının aile yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması. *Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Dergisi*, 1, 13-21.
- Muhamedrahimov, R.J., Palmov, O.I., Niki-forova, N.V., Groark, C.J., and Mccall, R.B. (2004). Institution based early intervention program. *Infant Mental Health Journal*, 25, 488- 501.
- Öntaş- Cankurtaran, Ö. (1998). Kurum bakımı deneyimi olan genç yetişkinlerin sosyal destek sistemleri ve ruh sağlığı durumları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öz, F. ve Yılmaz E. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*,16(3), 82-89.
- Özgür- Sayar, Ö. (2006). Yetiştirme yurtlarında kalan ergenler arasında şiddet ve sosyal servis görevlilerinin şiddete yönelik uygulamaları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özabacı, N. (2004). Evlilik öncesi ilişkiler. İçinde H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu*, (s.39-53). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Paterson, R.J. and Moran, G. (1988). Attachment theory, personality, development, and psychotherapy. *Clinical Psychology Review*, 8, 611-636.
- Roy, P., Rutter, M., and Pickles, A. (2000). Institutional care: Risk from family background

- und or pattern of rearing? *J Child Psychology Psychiatry*, 41(2), 139-149.
- Roy, P., Rutter, M., and Pickles, A. (2004). Institutional care: Associations between overactivity and lack of selectivity in social relationships. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 45, 866-873.
- Rushton, A., and Minnis, H. (2002). Residential and foster family care. In M Rutter, E Taylor (Ed.), *Child and Adolescent Psychiatry*, (4nd ed,pp. 359-369) Oxford: Blackwell Science.
- Rutter, M. (1990). Psychosocial resilience and protective mechanisms., J Rolf, AS Masten, D Cicchetti, KH, Nuechterlein, S Weintraub (Ed.), *Risk and protective factors in the developmental of psychopathology*, (pp. 651- 682). Newyork, NY: Cambridge University Press.
- Schmid, M., Goldbeck, L., Nuetzel, J., and Fegert, J.M. (2008). Prevalence of mental disorders among adolescents in German youth welfare institutions. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 2(1), 2.
- Sloutsky, V.M. (1997). Institutional care and developmental outcomes of 6 and 7 year old children: A contextualist perspective. *International Journal of Behavioral Development*, 20 (1), 131-151.
- Smyke, A.T., Koga, S.F., Johnson, D.E., Fox, N.A., Marshall, P.J., Nelson, C.A., et al. (2007). The caregiving context in institution-reared and family-reared infants and toddlers in Romania. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 210-218.
- Şahan H. (2009). Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin aile kurumuna bakışlarının değerlendirilmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.*
- Şimşek, Z., Erol, N., ve Öztop, D. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; *Ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma.Türk Psikiyatri Dergisi*, 19, 235-46.
- Tarren-Sweeney, M. (2008). The mental health of children in out-of-home care. *Curr Opin Psychiatry*, 21, 345-49.
- Taneja, V., Beri, R.S., ve Puliyel, J.M. (2004). Play in Orphanages, *The Indian Journal Of Pediatrics*, 71(4), 297- 299.
- Yalçın, A.(2011). Çocuk koruma kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarının incelenmesi (Afyonkarahisar Örneği),*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.*
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2003). Koruma altındaki çocuklar ve hakları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10(3), 148-150.
- Yüceer, T. (2012). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik uyumları,*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.*
- Vorria, P., Rutter, M., Pickles, A., Wolkind, S., and Hobsbaum, A. (1998). A comparative study of Greek children in longterm residential group care and in two-parent families: II. Possible mediating mechanisms *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 39, 234-245.
- Wincott, D. (2006). Paradoxes of New Labour Social Policy: Toward Universal Child Care in Europe's "Most Liberal Welfare Regime?" *Social Politics*, 13 (2), 286-312.
- Wolff, P.H. and Fesseha, G. (1999). The orphans of eritrea: A five-year follow-up study. *Child Psychol Psychiatry*, 40 (8), 1231-1237.